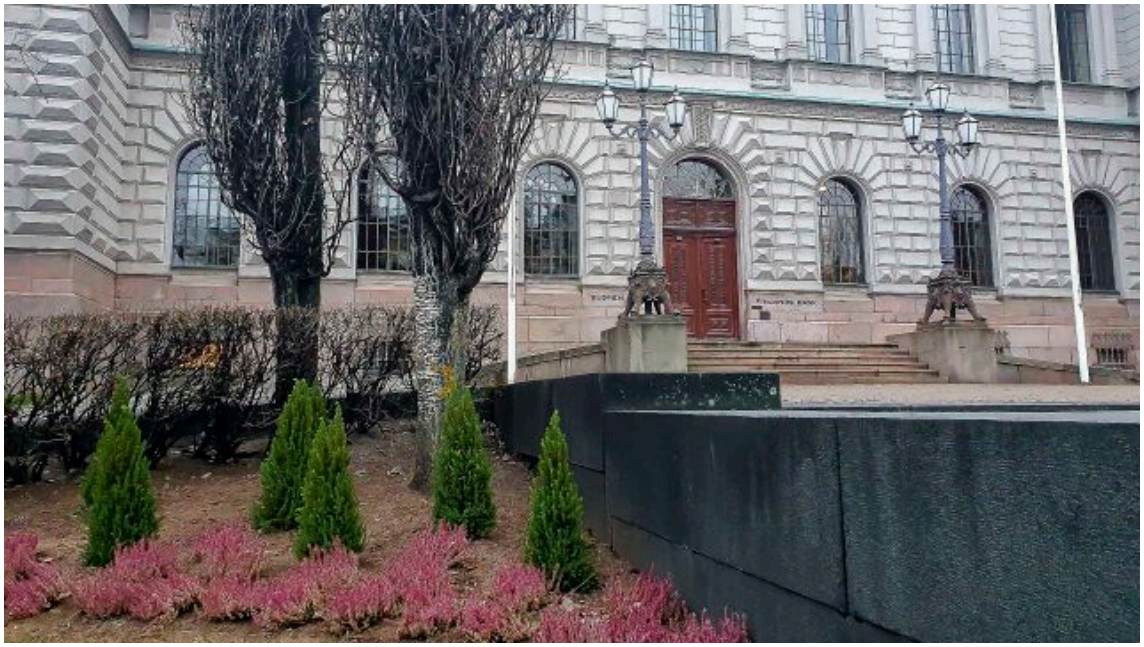
Pääkirjoitus

Kahta aikaa talouspolitiikassa

Suomen talous | 15.12.2020

Kotimaan päätöksenteossa on nyt kyettävä elämään kahta aikaa rinnakkain. Samalla kun torjutaan akuuttia kriisiä, on ajatukset suunnattava vahvasti kriisin jälkeisiin talouden haasteisiin. On tarpeen yhtä aikaa sekä tukea yrityksiä, kotitalouksia ja talouden elpymistä että vahvistaa kestävän kasvun ja paremman työllisyyden edellytyksiä tulevina vuosina.



Koronakriisin talouspolitiikka on ollut nopeaa reagoimista laajalla rintamalla Suomessa ja koko euroalueella. Moni on menettänyt työpaikkansa, ja monen yrityksen toiminta on ollut suurissa vaikeuksissa. Ilman nopeita ja mittavia talouspolitiikan toimia pandemian aiheuttamat taloudelliset vauriot olisivat olleet nyt koettuja vielä huomattavasti pahemmat.

Tärkeintä on ollut ja on yhä pandemian leviämisen hillitseminen tehokkaasti sellaisilla keinoilla, jotka eivät tarpeettomasti rajoita elinkeinotoimintaa ja ihmisten arkea. Samaan aikaan julkinen valta on tukenut taloudellisesti yrityksiä ja kotitalouksia. Lisäksi keskuspankit sekä pankki- ja makrovakausvalvojat ovat ylläpitäneet rahoituksen saatavuutta.

Keväällä pandemian leviäminen aiheutti jopa uuden finanssikriisin vaaran, mutta keskuspankit onnistuivat torjumaan sen nopeilla, mittavilla toimenpiteillä. Kaiken kaikkiaan Euroopan keskuspankin rahapolitiikka on ollut voimakkaasti kasvua tukevaa kriisin aikana.

Euroalueen yhteisen rahapolitiikan lisäksi Suomen Pankki on tukenut suomalaisten rahoitusmarkkinoiden toimintaa kansallisin toimenpitein. Suomen Pankki on ostanut kotimaisia yritystodistuksia sijoitustoiminnassaan ja tehnyt helpotuksia keskuspankkirahoituksen vakuusvaatimuksiin.

Keskuspankki on näin reagoinut sekä ajankohtaiseen kriisiin että vaimeisiin inflaationäkymiin. Inflaatio on jo useiden vuosien ajan ollut pääsääntöisesti tavoiteltua hitaampaa, ja nyt näköpiirissä on, että samanlainen kehitys uhkaa jatkua.

Koronapandemian aiheuttama talouskriisi on siinä mielessä poikkeuksellinen, että epidemian leviämistä rajoittavat toimet ja ihmisten varovaisuus ovat suoraan rajoittaneet tuotantoa monilla aloilla etenkin yksityisissä palveluissa. Vaikka rahapolitiikka ei pysty estämään näitä vaikutuksia, se voi silti auttaa yritysten ja kotitalouksien selviämistä kriisin pahimman vaiheen yli ja tukea sen jälkeistä talouden elpymistä.

Rahapolitiikan tehtävänä on tässä tilanteessa ylläpitää elpymisen kannalta suotuisia rahoitusoloja riittävän pitkään. Sillä tavoin rahapolitiikka tukee orastavaa kasvua ja asteittain nostaa inflaatiota, joka on ollut hintavakaustavoitteeseen nähden liian matalalla Rahapoliittinen ja finanssipoliittinen elvytys tukevat nyt toisiaan euroalueella.

Tähän mennessä Euroopan keskuspankki on tänä vuonna onnistunut torjumaan uhat rahoitusjärjestelmän kriisistä ja itseään vahvistavasta deflatorisesta kehityksestä. Suomessakin rahapolitiikka on tukenut taloutta ja rahoitusjärjestelmä on pystynyt hoitamaan tehtäväänsä ilman suuria ongelmia. Yhdessä muiden talouspolitiikan toimenpiteiden kanssa tämä on estänyt kevään pahimpien pelkojen eli talouden supistumisen ja työttömyyden lisääntymisen toteutumisen.

Viime viikkoina on saatu rokotteita koskevia myönteisiä uutisia, jotka ovat vahvistaneet odotuksia siitä, että pandemia taittuu ensi vuoden mittaan. Siltä osin koronakriisin pitkittymisen uhka onkin vähentynyt ja kuva tulevaisuudesta kirkastunut.

Toisaalta terveystilanteen ja talouden näkymät ovat alkavan talven osalta heikot sekä euroalueella että Suomessa. Kun terveyskriisi ei ole vielä väistynyt, on riskinä, että kriisi aiheuttaa pidempiaikaisia vaurioita työllisyydelle ja tuottavuudelle. Vaikka horisontissa näkyykin jo valoa, uhkana on myös se, että pankkien luottotappiot yrityslainoista kasvavat.

Suomen talous on kärsinyt koronakriisistä vähemmän kuin useimmat muut kehittyneet taloudet. Suomen Pankin ennusteen mukaan Suomen talous myös toipuu koronakriisistä nopeammin kuin kansainvälisestä finanssikriisistä. Kriisin jälkeen edessä ovat silti samat pidemmän aikavälin talous- ja työllisyysongelmat kuin aiemminkin, nyt vain entistä vaikeampina.

Suomen Pankin ennusteen mukaan Suomen julkinen velka kasvaa tänä vuonna runsaaseen 68 prosenttiin suhteessa vuotuiseen bruttokansantuotteeseen ja velkasuhde kasvaa seuraavinakin vuosina, ellei uusia korjaavia toimenpiteitä tehdä. Suomen julkisessa taloudessa oli merkittävä kestävyysvaje jo ennen koronakriisiä, ja nyt se on syventynyt edelleen. Uusi arvio kestävyysvajeesta on 5½ prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Julkisen velan kasvu on nyt seurausta tukitoimista, jotka ovat olleet välttämättömiä. Vuosi 2021 on näillä näkymin vielä aikaa, jolloin julkisen vallan on tarpeen tukea taloutta vahvasti. Akuutin kriisin jälkeen on kuitenkin syytä palata menokehyksiin julkisen talouden saamiseksi kestävälle pohjalle.

Sen lisäksi, että koronapandemia on ollut isku julkiselle taloudelle ja työllisyydelle, ovat myös työn tuottavuuden ja investointien näkymät aiempaan vaimeammat. Niiden kehitys oli heikkoa jo ennen koronakriisiä, ja kriisin myötä tilanne on muuttunut vielä vaikeammaksi.

Nyt onkin entistä suurempi tarve tehdä päätöksiä pitkän aikavälin näkymiä kohentavista rakenteellisista uudistuksista. Etenkin työllisyyden lisäämiseksi tärkeimpiä ovat sellaiset uudistukset, jotka tutkimustiedon valossa tuottavat eniten tulosta. Samalla keskeistä on kohentaa edellytyksiä työn tuottavuuden kasvuun.

Tuottavuuden kasvun kannalta suuri merkitys on tutkimus- ja kehitystyöllä ja muilla tuotannollisilla investoinneilla. Tuottavuuskasvun vetureita ovat yritykset. Julkinen valta voi kohentaa olosuhteita, joissa innovoidaan ja joissa otetaan käyttöön muualla syntyneitä innovaatioita.

On syytä odottaa, että julkiseen tutkimus- ja kehitystyöhön suunnattu rahoitus kohentaa tuottavuuskasvun edellytyksiä erityisesti silloin, kun tähän työhön on saatavissa osaavaa henkilöstöä. Innovaatiopolitiikan kokonaisuudessa osaamisen kehittämisellä ja koulutuspolitiikalla onkin suuri merkitys. Merkitystä on myös sillä, kuinka helposti yritykset saavat Suomeen ulkomaalaisia osaajia. He ovat tärkeitä sekä innovaatioprosessien että uusien yritysten syntymisen kannalta.

Julkinen panostus innovaatiotoiminnan rahoittamiseen voi olla erityisen perusteltua talouskriisin aikana. Silloin yritysten on usein vaikeaa saada rahoitusta tuotoiltaan epävarmoihin projekteihin. Samaan aikaan uudistumiseen tähtäävien hankkeiden tarve voi olla erityisen suuri, koska talouskriisistä seuraa talouden rakennemuutoksia. EU:n elpymisrahaston tarjoamia mahdollisuuksia on syytä hyödyntää tällaisiin pitkävaikutteisiin hankkeisiin.

Osaamisen kehittämisen sekä tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoittamisen osalta ei ole syytä odottaa pikavoittoja. Tutkimustiedon mukaan tällaisten panostusten vaikutus tuottavuuteen

tuntuu koko painollaan vasta useiden vuosien päästä. Siksi on tärkeää tehdä ratkaisu ja ilman turhia viiveitä.

Talouspolitiikassa katse on nyt suunnattava sekä tämänhetkisiin ongelmiin että kansantalouden uudistumiskyvyn, työllisyyden ja tuottavuuden nostamiseen sekä julkisen talouden kestävyyden vahvistamiseen. On tärkeää, että suomalaisten välitön toimeentulo ei kärsi isoja kolhuja, eikä myöskään luottamus talouden pidemmän aikavälin näkymiin ja pärjäämiseen pääse horjumaan.

Helsingissä 14. joulukuuta 2020

Olli Rehn
Suomen Pankin pääjohtaja

Asiasanat

innovaatiopolitiikka, kestävyysvaje, koronakriisi, rahapolitiikka